

*Лозовой Сергій Вікторович,
доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук*

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ТА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Питання наявності процесуальних правовідносин у сфері соціального та пенсійного забезпечення тривалий час видається дискусійним. Деякі науковці схиляються до думки що процесуальні правовідносини при-таманні лише судовим органам, діяльність яких саме підпорядковується встановленому законом порядку розгляду та вирішення справ в суді. Інші, визнаючи принцип аналогії права, вивчаючи досвід зарубіжних країн, вважають що процесуальні правовідносини у сфері соціального та пенсійного забезпечення існують об'єктивно, та наводять міркування на користь своєї позиції з огляду на право трудове, практичні та наукові напрацювання закордонних колег. В деяких зарубіжних країнах відповід-

но до національного закону утворені та діють на постійній основі так звані трудові (соціальні) суди, юрисдикція яких поширюється на трудові правовідносини та відносини у сфері соціального забезпечення. Так, виділяються чотири типи організації юстиції для вирішення трудових спорів: спеціалізовані трудові суди із широкою юрисдикцією (створені в ФРН, Франції, Бельгії, Польщі, Австрії, Люксембурзі, Данії, Ізраїлі); спеціалізовані суди із обмеженою юрисдикцією (діють у Великобританії, Іспанії, Швеції, Норвегії); загальні цивільні суди, що розглядають трудові спори, - в Італії, Нідерландах і ряді інших країн Європи; третейський розгляд трудових спорів, іноді включаючи обов'язковий арбітраж, спеціалізовані адміністративні органи в США, Канаді і Японії. Наявність трудових процесуальних правовідносин на сьогодні вже не виглядає спірно, та обґрунтовується широким колом наукових праць, що мають і практичне втілення.

В широкому сенсі під трудовими процесуальними правовідносинами розуміють врегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають між компетентним органом, що відповідно до закону уповноважений Державою на розгляд індивідуальних трудових спорів та іншим учасниками процесуальної діяльності в процесі вирішення індивідуальних трудових спорів. Відповідно до національного законодавства України, компетентним органом може бути суд цивільний, якщо трудовий спір розглядається за правилами цивільного судочинства, суд адміністративний, якщо спірні правовідносини виникають з порушень при проходженні публічної служби, комісія по трудових спорах, якщо компетенція КТС поширюється на спірні правовідносини, вищий в порядку підлеглості орган, що уповноважений на розгляд певного виду трудових спорів, так званий адміністративний порядок. Натомість наукові праці, які б ґрунтовно досліджували процесуальні правовідносини у сфері соціального та пенсійного забезпечення не дістали свого розвитку. Однак в практичній площині, спори з правовідносини у сфері соціального та пенсійного забезпечення на сьогодні є доволі поширеними, та мають вже стали практику їхнього розв'язання. Так, ст.ст. 16 п 8, 23 Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачено право оскаржувати в установленому законодавством порядку дії страхувальника, виконавчих органів Пенсійного фонду, їх посадових осіб та інших суб'єктів системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, а також щоспори, що виникають із правовідносин за цим Законом,

вирішуються органами Пенсійного фонду та в судовому порядку. Виходячи з наведеного, окрім судового порядку розгляду спорів що випливають з правовідносин пенсійного забезпечення, існує інший порядок перегляду рішень органів пенсійного фонду. Так, за заявою суб'єкта звернення, пенсійний фонд, що ухвалив оскаржуване рішення, може самостійно, за наявності передбачених законом підстав, переглянути своє рішення. Також за заявою, або скаргною зацікавленої особи, оскаржуване рішення може переглянути вищий в порядку підлеглості орган пенсійного фонду, вказівка якого є обов'язковою для виконання органом нижчого рівня. Аналогічним чином вирішуються і спори, що випливають з правовідносин соціального забезпечення. Таким чином, можна дійти висновку, що зазначеним правовідносинам також притаманний (як і в трудовому праві для окремих категорій працівників) так званий адміністративний порядок або у порядку підлеглості розгляд спорів, що є однією із форм здійснення захисту права на соціальне забезпечення особи у випадках, передбачених законом. Правовідносини що виникають при вирішенні згаданих спорів слід вважати процесуальними, позаяк процедури звернення до компетентних органів, що розв'язують спори чітко визначені спеціальними та процесуальними законами. Відповідно до наведеного аналізу у першому наближенні підпроцесуальними правовідносинами у сфері соціального та пенсійного забезпечення слід вважати врегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають між компетентним органом, що відповідно до закону уповноважений Державою на розгляд спорів, що випливають з правовідносин соціального та пенсійного забезпечення та зацікавленої особи, за заявою якої порушено перегляд рішень органів що надають соціальне та пенсійне забезпечення та іншими учасниками процесуальної діяльності в процесі вирішення соціальних (пенсійних) спорів.